

Nagytól Grószig

Kinek a halottja volt 1989. június 16-án, újratemetése országos ünnepén az ország 1958-ban kivégzett miniszterelnöke? Ha kurtán kellene erre a kérdésre válaszolnom, és nem félnék a patetikus megfogalmazástól, azt mondanám, hogy a független és demokratikus Magyarország, mely még csak ötvenhatos emlékeinkben és tétova reményeinkben élt. Országos temetésre készülünk, mert az állam, mely sajátjának vallhatta volna a Kádár-rendszer által legyilkolt politikai foglyokat, akkor még nem létezett. Aztán a temetést szervező politikai erők, a rendszerváltozás hívei hozzájárultak ahhoz, hogy a kádári hagyomány legitím örökösei is részt vegyenek a gyászszertartáson, vagyis a saját halottaiknak tekintsek saját áldozataikat. (E megfogalmazás természetesen nem a koszorúzók személyére vonatkozik, hanem annak a politikai szervezetnek a felelősségére, amely felnevelte őket, és amelynek a nevében felléptek.)

Ezt a temetői békét józan, pragmatikus koncepció szülte. A döntés hozói, ötvenhatos veteránok és az ellenzék különféle csoportjai mindennél fontosabbnak tartották, hogy a rendszerváltozás békésen menjen végbe. Pontosan egy évvel korábban, a miniszterelnök kivégzésének harmincadik évfordulóján az ellenzéki nyakakat még jól be kellett húzni, hogy minél kevesebb csökönyös kobak ütközzön össze Grósz Károly rendőreinek gumibotjaival.

Most ugyanezek a nyakak, és más nyakak is, amelyek más okokból voltak behúzva, a magasba nyúlhattak szabadon, a torz fizimiskák kismultak, a sápadtak kipirultak, és megszületett az okos kompromisszum.

Még utólag sem érzem magam olyan bölcsnek ebben az utólagos jósejtelmi hemzsegtől hazában, hogy megmondjam, mi történt volna, ha a temetés csupán a gyászolók és a történelmi tudatuktól évtizedeken át módosítottan megfosztott nagyközönség ügye marad. Talán később hagyták volna jóvá államilag a gyászünnepeket. Talán még a kerekasztal-tárgyalások is később és ingerültebb hangulatban indultak volna be. Talán – bár ezt nem hiszem – még a polgárháború rémét is felidézte volna a megegyezés hiánya. Egyszóval elismerem, hogy az állampárti koszorú készítőket, bár utólag rekonstruálhatatlan nagyságrendű hasznót hoztak. Erről már sok megfontolt véleményt hallottam, és ezért, mint az ördög készleges ügyvédje, hadt ejtsek néhány szót a szintén meghatározhatatlan halmazátú kárról is, amelyet a közös koszorúzás okozott, és amelyről hallgatni szoktunk.

Kialakíthat-e megzavart öntudatú nemzet öntudatos polgári társadalmat? Ha összezméletű egy hatalmi monopólium, mely a politikai alternatívák pusztá lehetőségét is sikerrel titkolta el évtizedeken át alutalvóitól, akkor

az új politikai hatalomnak, ha szabad társadalmat akar felépíteni, mindenképp tisztázni alternatívákat kell felkínálnia a lakosságnak. 1989. június 16-án a tömeg azt látta, hogy óriási felhajrással eltemetnek néhány árulót és címeres gazembert, akikről isten tudja minek köszönhetően kiderült, hogy sugaras hősök, és a főgyászolók részint olyan gazemberek, akik váratlanul szintén pompás emberekké lényegültek át, részint olyan régi, igaz vezetők, akik épp az ellenkezőjét teszik annak, amit eddig tettek éveken, évtizedeken keresztül. Nem csodálom, ha valamely felmérés kimutatná, hogy néhány héttel később ugyanennek a tömegnek tetemes része zarándokolt Kádár koporsója mögött, ugyanolyan megrendülten vagy ugyanolyan üres szívvel.

Forradalom híján nem találtunk jogi megoldást arra, hogy miként gátoljuk meg a privilegizált rétegek hatalmának és vagyonának tömeges átmentését, de a rendszerváltozás tökéletlenségei nemcsak a kudarcunknak, hanem annak a szellemi-politikai zűrzavarnak is tulajdoníthatók, melyek áthatották a változás időszakát. Valamely rendszer mozgásterét, belső lehetőségeit genezise határozza meg. Kádár árulása, majd a kivégzések élete végéig megszábták azt a kört, amelyen nem léphetett túl. Nagy Imréék temetése azt sugallta, hogy összefér, ami nem fér össze, a koporsók körül a kiválasztottak összetartoznak valamiképpen, és szemben állnak azokkal, akiknek csak távolabb jut helye.

Az első szabad választás után hivatalba lépő kormányzat ideológiai abszurditását szintén egy temetés fejezte ki a legszembetűnőbben. Mit keres egy magyar kormány 1993-ban Horthy Miklós temetésén? Egy olyan Magyarország, mely már a két világháború között is kínos anakronizmusnak számított Európában? Egy olyan országgyűlési elnökség, mely elveve biztosítja, hogy ellenséges országok gyűrűje vegyen bennünket körül? A puszták népet, mely állítólag részt kapott a hatalomból, felszólított

ták, hogy vegye le fővegét Csák Máté földjének konzerválójá és Legfőbb Hadura előtt. A televízió segítségével felvett szertartások elképesztően neveléses időszertartásai kétséget sem hagytak afelől, hogy milyen politikai sors vár e rémálom kiagyaloira. Maga a miniszterelnök tapintatosan távol maradt a nagy eseménytől, de elküldte maga helyett a családját és kormánytagjait is.

Horn Gyula sem ment el múlt szombaton Grósz Károly temetésére, de elküldte maga helyett igazságügy-miniszterét. Ha Vastagh Pál az MSZP-t képviselte volna a sírnál, akkor megkímélném becses olvasóimat ettől az eszmefuttatástól. A Magyar Szocialista Párt, úgy vélem, tekintheti az elhunyt pártfőtűtőként és miniszterelnököt a maga hagyományá részének. E párt idősebb tisztviselőinek többsége otthonosabban lépdel Grósz Károly koporsója mögött, mint a Nagy Imréket kísérő gyászmenetben. Nem örülök ennek, de elfogadom, mint kiadós pálinkázás után a macskajaj.

Vastagh Pál azonban a kormányt képviselte, és én ezt tartom a koalíciós időszak legmegbocsáthatatlanabb botrányának. Amikor Nagy Imre koporsójánál megláttam a Magyar Szocialista Munkáspárt képviselőit, úgy éreztem, hogy belerondítanak a gyászomba. Amikor megtudtam, hogy a Szabad Demokraták Szövetsége részt vállal az 56-os forradalom és a rendszerváltozás egyik legkövetkezetesebb ellenfelének temetésében, úgy éreztem, hogy magunk rondítunk bele múltunkba és értékrendünkbe.

Megpróbálom méltányos lenni. Egyetértek Tamás Gáspár Miklóssal abban, hogy „a jelenlegi magyar kormánynak ez a gesztusa helytelen”, de az azzal már semmiképp

sem, hogy „talán törvénytelen is”. Nemcsak saját államunk miniszterelnökeit temethetjük el (vagy temethetjük újra) állami részvétellel, és semmilyen törvény nem szabályozza, hogy melyik kormányt kit tekintjük részének. De hiszen én éppen ezért esem kétségbe: Grósz Károlyt nem félreértésből, hanem önként vállaltuk magunkra. Azt a Grósz Károlyt, aki csak gumibotot tartott, de nem lövetett köznök, és aki nem kiáltotta ki a rendszerváltozást meggátandó a rendkívüli állapotot – ezért a két érdeméért nevezte ki őt a Reuters egyik körttyagos hírcsínálójá „magyar Gorbacsov”-nak. Na már most Honecker sem lövetett Lipcsében, pedig nagyon akart, éspedig ugyanazért nem, amiért Grósz Károly.

Amikor megtudtam, hogy a Szabad Demokraták Szövetsége részt vállal az 56-os forradalom és a rendszerváltozás egyik legkövetkezetesebb ellenfelének temetésében, úgy éreztem, hogy magunk rondítunk bele múltunkba és értékrendünkbe.

Mert Gorbacsov (akit halála után egyetlen Reuters-tudósító sem nevez majd orosz Grósz Károlynak) közölte vagy érzékeltette velük, hogy ilyen lépést nem támogat, és következményeitől nem védi meg őket.

Ader János szerint a koalíciós temetés azt jelenti, hogy a Szabad Demokraták Szövetsége megváltoztatta véleményét a Kádár-korszakról. Orbán Viktor szerint itt a bizonyíték, hogy immár a múltban is összenőtt, ami egybe tartozik. Na már most én tudom, hogy ez nem így van, sőt, azt is tudom, hogy ők szintén tudják ezt, és mégsem nevezhetem rágalmozóknak őket, mert a temetői döntésnek gesztusértéke van, és e gesztus okot ad ilyen értelmezésre.

Nem tagadom, hiszen közös élmény, hogy rossz vért szűl, ha a koalíciós partnerek folyvást marakodnak a nyilvánosság előtt. Ha a gazdasági csúcsminisztérium avas ricinusát kiköpjük, akkor utána le kell nyelnünk a Suchmant. Ha Nagy Sándort kivédjük, akkor be kell engednünk Kiss Pétert, mint valami potyagólt. Kompromisszumok nélkül nem lehet közösen kormányozni. Az is nyilvánvaló, hogy a lakosság túlnyomó többségét jobban érdeklik a gyógyszerárak és még ötvenezer egyéb ügy és baj, mint a politikai huzakodás Grósz Károly hamvai körül. Másrészt viszont hosszabb távon megrokkol az a párt, mely elveszi az identitását. Elmarjuk magunktól a velünk rokonszenvező legértékesebb embereket, és aztán rajtuk keresztül más támogatóinkat is, ha azt a benyomást keltyük, hogy kormányra kerülve nyugállományba helyezük emberjogi érzékenységünket. Vagy ha azt lehet mondani rólk, hogy rehabilitáljuk a Kádár-korszakot.

A koalíciós kormányzást a Horthy-temetés tette szükségessé. Olyan többséget kellett létrehozni, melytől remélhető volt Magyarország anyagi, szellemi és erkölcsi modernizációja. Két párt ezért összeült, és koalíciós szerződést kötött. A múlt szemszögéből ez olyan aktus volt, melynek abszurditását csak a közös munka oldhatja fel. Mindkét fél természetesen találta, hogy a koalíciós szerződés egyetlen pontja sem vonatkozik a múlt értékelésére, hiszen elképzeléseink sok ponton találkoznak, de hagyományaink szögesen ellentétesek. Ezek átértékelése még a gesztusok szintjén sem lehet alku tárgya. A pártok erkölcsi tartását ugyan nem kis mértékben a hagyományaik határozzák meg.